

PROBLEMATIEK ARMOEDE EN VEREENZAMING

ANALYSE, CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

SAMENSTELLING VAN DE WERKGROEP

Voorzitter: Wilfried Heyvaert

Leden: Katleen Calcoen

Redgy Lambersy

Francine Vercruyssen

Marleen Denissen

DEEL I. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

CONCLUSIE

Ook Koksijde wordt geconfronteerd met armoede en vereenzaming. De strijd tegen deze kwalen moet absoluut worden gewonnen, kwalen die op hun beurt een voedingsbodem zijn voor andere risico's zoals ondervoeding, slechte huisvesting, gezondheidsproblemen, gebrek aan mobiliteit en beweging, culturele duisternis enz. Een land als België, een rijke regio als Vlaanderen, een welvarende gemeente als Koksijde moeten alles in het werk stellen om deze mensen, die op de rand van de vergeetput leven, terug in de maatschappij te integreren en een waardig bestaan aan te bieden.

AANBEVELINGEN

1. De detectie van armoede en vereenzaming moet op verschillende niveaus worden aangepakt:
  - 1.1. Sociale controle door de omgeving: kinderen, kleinkinderen, familie, bureaus, dokter, apotheker, vrijwilligers, mantelzorgers, postbode, seniorenverenigingen, vooral de wijkagent speelt een belangrijke rol in dit detectiesysteem. Dit sociale detectiesysteem moet worden gestuurd door het Sociaal Huis en vergt een gecoördineerde aanpak en een intense informatiecampagne.
  - 1.2. Sociaal Huis/OCMW: vergaren van informatie, beoordelen van de toestand, opstellen van een individueel actieplan.
2. Detectie mag zich niet beperken tot 80-plussers, maar zich uitbreiden naar alle senioren vanaf 60 jaar.
3. Van zodra de armoede en/of vereenzaming in kaart is gebracht (vraagt uiteraard een permanente bijsturing), moet een gepersonaliseerde hulpverlening worden uitgetekend, een individueel actieplan worden opgesteld door het Sociaal Huis. Dit individuele actieplan kan zowel steunmaatregelen voorzien op het materiële, financiële, fysische en psychische vlak, als op het vlak van mobiliteit, vertrouwenspersoon, klusjes- en boodschappendienst .
4. De individuele opvolging en begeleiding in tijd en ruimte moet worden bijgehouden in een armoede- of vereenzamingsdossier.
5. De individuele opvolging en begeleiding beperkt zich niet tot een paar tussenkomsten, maar duurt tot wanneer de hulpbehoevende terug op een waardige manier zijn/haar leven kan invullen en/of zijn/haar sociaal isolement heeft doorbroken.

6. Oprichten van een "centrale ontmoetingsplaats", een soort dienstencentrum genre Veurne of De Panne, zoals beschreven in §4 van deze nota is van prioritair belang in de strijd tegen armoede en vereenzaming. Deze ontmoetingsplaats moet worden ingebed in het globale plaatje van het plaatselijke sociale weefsel. Een concept moet worden uitgetekend in functie van de lokale behoeften en mogelijkheden. Een mogelijkheid is om leefloners of mensen die worden gesteund door het OCMW in te schakelen in de werking van een dienstencentrum. Activiteiten als poetsen, hulp in de keuken, hulp in de cafetaria kunnen perfect door deze mensen worden uitgevoerd. Verder moet worden gestreefd naar een centrale sturing van de strijd tegen armoede, geen verkokering, geen versnippering. De strijd tegen armoede is één opdracht, geleid door één verantwoordelijke.

DEEL II. ANALYSE

1. PROBLEEMSTELLING

Armoede is niet alleen een onrecht, het is een globaal maatschappelijk probleem. In België leven meer dan anderhalf miljoen mensen in armoede, waaronder veel ouderen. Het is onaanvaardbaar dat er vandaag nog ouderen zijn die, in een welvarende regio als Vlaanderen, problemen ondervinden bij de betaalbaarheid van woonzorgcentra, bij de toegang tot comfortabele huisvesting, bij gezondheidszorg, mobiliteit, vrije tijd en andere "normale" behoeften.

De armoede in Vlaanderen is de laatste jaren niet gedaald, integendeel. Meer en meer ouderen kunnen hun energiefactuur niet betalen, moeten beroep doen op voedselbedeling, stellen medische zorgen uit of kwijnen, bij gebrek aan sociale contacten, weg in eenzaamheid in weinig comfortabele behuizing. Meer dan een vijfde van onze senioren leven in armoede. Zij moeten rondkomen met ongeveer €1000 per maand als alleenstaande of €1500 als koppel. Van dit bedrag moeten huishuur, energie, voeding en zorg worden betaald. Velen komen niet rond en moeten op hun oude dag overleven in schrijnende toestanden. Daarbij komen nog de extra kosten omwille van zorg of gezondheidsproblemen naarmate men ouder wordt.

Vereenzaming is één van de ergste kwalen waarmee men in het leven kan worden geconfronteerd. De oorzaak ligt vaak in het verlies van de partner of het overlijden van mensen uit de vrienden- of kennissenkring. De gevolgen zijn ingrijpend en kunnen zowel psychisch als fysiek van aard zijn. Men verliest de regie over zijn leven en men komt terecht in een negatieve spiraal met toenemende gezondheidsklachten, ondervoeding, doelloosheid, geheugenklachten en symptomen van depressie en angst.

Door toenemende afhankelijkheid zijn eenzame ouderen ook kwetsbaar voor ouderenmishandeling. Eenzame ouderen zijn vaak onzichtbaar en praten niet over hun problemen. Zij zoeken meestal geen hulp voor hun psychische klachten en als zij al hulp zoeken worden de angst- en depressieklachten gemakkelijk over het hoofd gezien. Het belang van sociale netwerken en sociale integratie voor het welbevinden van ouderen kan niet genoeg worden onderstreept.

Er moet wel een onderscheid worden gemaakt tussen de objectieve component van het sociaal netwerk en de subjectieve beleving ervan. In deze context spreekt men over sociale isolatie en eenzaamheid. Sociale isolatie slaat op de objectieve waarneming van minimaal sociaal contact, terwijl eenzaamheid terugslaat op een subjectieve waarneming. Mensen met een gering aantal sociale contacten zijn niet noodzakelijk eenzaam, terwijl omgekeerd mensen met een uitgebreid sociaal netwerk zich wel eenzaam kunnen voelen.

Ook in Koksijde leven verschillende ouderen in armoede en/of eenzaamheid en het is ons aller verantwoordelijkheid, ons aller plicht, en in eerste instantie van het beleid, om deze mensen terug een menswaardig bestaan te bezorgen.

In Koksijde is op dit ogenblik ongeveer 45% van de bevolking ouder dan 60 jaar. De demografische vooruitzichten voorspellen een aangroei tot 50% in 2020, evoluerend naar ongeveer 60% tegen 2050. De armoede en vereenzaming zullen in deze context een exponentiële stijging kennen in Koksijde. De kust en inzonderheid Koksijde is het vergrijzingslaboratorium voor Vlaanderen binnen 20 jaar.

Een bijkomend fenomeen aan de kust in het algemeen en in Koksijde in het bijzonder is dat veel oudere, gepensioneerde mensen vanuit het binnenland naar hier komen wonen. Hierdoor hebben zij weinig of geen eerstelijns hulp (familie en/of kenissen) en als dusdanig geen of weinig sociale

controle. Bij deze mensen is het vaak niet evident om in hun leefmilieu binnen te geraken en zodoende hulp aan te bieden.

2. GERAADPLEEGDE BRONNEN

Sociaal Huis Koksijde, literatuur Vlaamse Ouderenraad, studies inzake ouderenproblematiek op internet, enquêtes afgenomen tijdens activiteiten georganiseerd door SAR Koksijde.

3. INVENTARISATIE VAN WAT REEDS BESTAAT IN KOKSIJDE IN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE EN VEREENZAMING.

3.1. DE STRIJD TEGEN ARMOEDE EN VEREENZAMING

Wanneer mensen denken aan armoede, denken ze vaak alleen aan het financiële aspect. Toch is armoede niet enkel een kwestie van geld. Mensen die in armoede leven, krijgen vaak geen toegang tot mogelijkheden die anderen wél krijgen. Armoede leidt tot uitsluiting op verschillende domeinen. Mensen in armoede hebben vaker een slechtere gezondheid, leven in slechtere en onaangepaste woningen, hebben minder toegang tot onderwijs en informatie, voelen zich vaker eenzaam, nemen minder deel aan het verenigingsleven en aan vrijetijdsactiviteiten, ...

Globaal gezien is Koksijde een welvarende gemeente. Wij mogen echter onze ogen niet sluiten voor de problemen die zich manifesteren in onze gemeente. Ook bij ons leven er mensen met een beperkt inkomen, leven er mensen in ongezonde omstandigheden in minderwaardige, ongezonde woningen, leven er mensen die problemen hebben bij de toegang tot de gezondheidszorg, leven er mensen in sociale isolatie. Het is de taak van de gemeenschap om het leven van deze mensen terug zinvol te maken, terug te integreren in de gemeenschap, hen uit hun sociale isolatie los te wringen.

3.2. LEVEN IN EN STRIJD TEGEN ARMOEDE

3.2.1. Leven met een beperkt inkomen

Het pensioen is de belangrijkste bron van inkomen op latere leeftijd en kan het verschil maken tussen een leven waarin je als oudere dagelijks moet opboksen tegen armoede of niet. Hier kan de gemeente uiteraard weinig of niet op inspelen.

3.2.2. Leven in een woning van mindere kwaliteit

Een groot aantal 60-plussers (76,6%) hebben een eigen huis kunnen verwerven. Toch is het bezit van een eigen huis geen garantie om niet in armoede terecht te komen. Onderhoud en comfortinvesteringen kunnen zwaar wegen op het budget, té zwaar.

Ouderen die niet op de sociale huurmarkt terecht kunnen, zijn aangewezen op de private huurwoningmarkt. Daar is de keuze voor mensen met een laag inkomen beperkt. Vaak komen ze in een woning van slechte kwaliteit terecht waar ze toch een hoge huurprijs voor moeten betalen.

3.2.3. Energiearmoede

Leven in een woning van slechte kwaliteit doet de energiefactuur pijlsnel de hoogte inschieten. Door goedkope leidingen en slechte isolatie van muren en ramen is er een groot warmteverlies. Ook slechte en verouderde huishoudtoestellen zijn zware energievreters. Voor ouderen in armoede wegen deze energiefacturen zwaar door op het inkomen. Wanneer de energieprijzen stijgen, worden zij dubbel getroffen. Bovendien hebben ouderen met een beperkt inkomen weinig tot geen budget over om energiebesparende ingrepen in de woning door te voeren. Vooral huurwoningen zijn over het algemeen slecht geïsoleerd en net daar zijn oudere huurders volledig afhankelijk van de eigenaar. Besparen op energie in een slecht geïsoleerd huis brengt dus weinig zoden aan de dijk.

3.2.4. Gezondheidsklachten door ongezonde woning

Een slechte ventilatie, vochtproblemen, schimmelvlekken op de muur, een kachel zonder goede afvoer, geluidshinder, onvoldoende lichtinval, ... zorgen voor een ongezonde woonomgeving. Veel mensen in armoede moeten noodgedwongen wonen in een ongezonde woning. Dit heeft implicaties op hun gezondheid: wie in zo'n woning woont, wordt veel vlugger ziek.

3.2.5. Leven in minder goede gezondheid

'Arm maakt ziek en ziek maakt arm' is geen fabeltje. Sommige mensen dreigen door aanslepende gezondheidskosten in armoede terecht te komen. Andere mensen hebben door te leven in armoede meer kans op stress, een slechtere gezondheid en worden sneller ziek.

3.2.6. Toegang tot de gezondheidszorg

Om bepaalde rechten te verwerven en diensten te gebruiken, moet je op de hoogte zijn. Ouderen, en vooral deze met beperkte financiële middelen, weten vaak niet waar ze recht op hebben, welke tegemoetkomingen er zijn en bij welke dienst ze hiervoor terecht kunnen. Doorgaans hebben zij het moeilijker om toegang tot informatie over de gezondheidszorg te krijgen. Bovendien is de informatie steeds meer te vinden op websites en daar hebben ouderen en vooral ouderen met een beperkt inkomen problemen mee.

3.2.7. IN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE SPEELT HET OCMW EEN SIGNIFICANTE ROL

EEN OVERZICHT VAN DE DIENSTEN DIE HET O.C.M.W. AAN DE BEVOLKING AANBIEDT:

Algemeen welzijnswerk:

- leefloon
- occasionele steun
- voorschotten op invaliditeit, pensioen, werklozensteun, ...
- raadgevingen en inlichtingen
- sociale zekerheidsrechten onderzoeken en aanvragen
- begeleiding verzekeren
- aansluiting ziekteverzekering
- opvang daklozen
- bemiddeling bij uithuiszetting
- samenwerking Eandis – oplaadpunt budgetmeter
- socio-culturele participatie
- stookoliepremies
- minimale gaslevering
- steunverlening aan vreemdelingen
  - financiële steunverlening
  - lokale opvanginitiatieven voor 9 personen
  - cursussen Nederlands
- budgetbeheer, budgetbegeleiding, schuldbemiddeling, collectieve schuldenregeling
- tewerkstelling, sollicitatiebegeleiding
- lokale adviescommissie
- sociale huisvesting
- samenwerking vzw regionaal sociaal verhuurkantoor Westkust
- vertegenwoordiging in de CJB (Commissie Juridische Bijstand)
- preventie

3.3. LEVEN IN EN STRIJD TEGEN VEREENZAMING

Armoede en vereenzaming zijn als het ware synoniemen van elkaar. Vereenzaming is vaak, niet altijd, een uitvloeisel van armoede.

3.3.1. Leven in armoede genereert minder deelnemen aan het sociale leven

Een uitstapje maken, een cultureel bezoek, deelnemen aan een sportactiviteit, ... het zijn meestal zaken waar mensen in armoede het eerst op besparen. Doordat ze niet of minder kunnen

deelnemen aan culturele, sportieve en vrijetijdsactiviteiten verminderen de sociale contacten en krimpt het sociale netwerk. Dit leidt gemakkelijker tot eenzaamheid of isolement.

3.3.2. De strijd tegen vereenzaming – sociaal isolement

Koksijde kent als kustgemeente een sterk vergrijzende bevolking. Heel wat senioren zijn hier pas op latere leeftijd komen wonen. Een aantal van hen hebben niemand in de onmiddellijke leefomgeving om hen te helpen. Dat maakt hen extra kwetsbaar, er is een reëel gevaar op vereenzaming. Verschillende projecten werden in het leven geroepen door het Sociaal Huis om deze problematiek beheersbaar te maken.

Samen Sterk

In 2010 werd het project "Samen Sterk" opgericht. Via dit project wordt vereenzaming actief opgespoord en aangepakt. In 2013 werd Samen Sterk verder uitgebouwd.

Door middel van korte bezoeken, een telefoontje, een leuke babbel, een gezelschapsspelletje, een wandeling, ... informeert de vrijwilliger de hulpvrager, doorbreekt hun sociaal isolement en worden mogelijke noden en behoeften gedetecteerd.

In 2013 hebben 32 vrijwilligers zich ingezet voor 134 hulpvragers.

Een administratief medewerker coördineert en ondersteunt. 2 vaste medewerkers, een verzorgende en een poetsman, zijn samen anderhalve dag per week ingeschakeld om het eerste contact te leggen bij de hulpvrager en moeilijkere situaties verder te ondersteunen. Andere medewerkers worden ingeschakeld voor dringende hulpvragen waar nodig.

Samen 80

In de strijd tegen vereenzaming heeft het Sociaal Huis een campagne "Samen 80" opgezet. Een zeer lovenswaardig initiatief waarbij alleenstaande 80-plussers thuis worden opgezocht, met als doel deze mensen opnieuw een zekere sociale houvast te geven en uit hun sociaal isolement te halen. Het is de bedoeling om vereenzaming en sociaal isolement (pro)actief op te sporen en aan te pakken. Alleenstaande 80-plussers vormen hierbij een belangrijke risicogroep doordat hun mobiliteit vaak afneemt en hun sociaal netwerk kleiner wordt. In het najaar 2013 werd dit project opgestart, op dat moment waren er in Koksijde 824 alleenstaande 80-plussers.

Het doel van de enquête is enerzijds de noden en behoeften van de doelgroep na te gaan en anderzijds het bestaande aanbod van hulp- en dienstverlening bekend te maken en de drempel voor een hulpvraag te verkleinen.

Noodoproepen

De 2 vaste medewerkers staan in voor het centraal meldpunt buiten de kantooruren, op werkdagen, weekends en feestdagen.

Noodplan extreme weersomstandigheden

Het is de bedoeling om alert te zijn voor het welzijn van onze inwoners, zowel in perioden van extreme hitte als in perioden van extreme koude. We werken aan bewustmaking zowel bij de eigen medewerkers als bij de gehele bevolking. Iedereen kan hierbij immers zijn steentje bijdragen. Zo wordt jaarlijks een artikel gepubliceerd in Tijdingen om de bevolking op te roepen om een oogje in het zeil te houden in hun buurt.

Tai-Chi

Bij Tai-Chi worden rustige en staande bewegingen uitgevoerd die versterkend werken voor spieren en organen. Het idee is gegroeid vanuit de seniorenadviesraad. 1 vrijwilliger neemt de lessen op zich, een andere zorgt voor de inschrijvingen. Voor deelname wordt € 1,5/les gevraagd, conform de sport voor senioren van de gemeentelijke sportdienst. Hierin is de verzekering van de deelnemers inbegrepen.

De Tai-Chi-lessen gaan wekelijks door. Sedert de start op 10/09/2013 namen 94 personen deel. Door het grote succes werd al snel wekelijks een 2^e lesuur georganiseerd. Gemiddeld per les zijn er een 20-tal deelnemers.

Breinaamiddag

Het Sociaal Huis is op donderdag 26 september 2013 van start gegaan met het organiseren van een breinaamiddag. De bedoeling van de breinaamiddag is mensen samen brengen, die graag actief bezig zijn en zo hun sociale contacten kunnen uitbreiden. Er wordt maandelijks gebreed op donderdagnamiddag in de Brug van Het Sociaal Huis van 14u tot 16u30. Dit project wordt geleid door 1 vrijwilliger en bijgestaan door 2 andere vrijwilligers. Een 30-tal mensen nemen maandelijks deel.

Middagmaal in Dunecluze:

Gezamenlijk een maaltijd nuttigen is een ideale manier om nieuwe contacten uit te bouwen en het sociaal isolement te doorbreken. Het Sociaal Huis en woonzorgcentrum Dunecluze sloegen de handen in mekaar. Sedert 01/09/2012 kunnen 65-plussers uit Koksijde dagelijks een middagmaal nuttigen in Dunecluze.

Sedert 2013 bedraagt de prijs € 8,00 per maaltijd, die bestaat uit soep, een hoofdgerecht, een dessert en een drankje.

4. INVENTARISATIE VAN WAT ONTBREEKT IN KOKSIJDE OF WAT KAN WORDEN BIJGESTUURD IN DE STRIJD TEGEN ARMOEDE EN VEREENZAMING.

4.1. Armoede en vereenzaming bij ouderen zijn niet erg zichtbaar in onze samenleving. Omwille van hun trots en hun waardigheid verbergen ze hun kwetsbaarheid en praten ze er weinig of niet over. Dengevolge is in de strijd tegen armoede en vereenzaming een adequaat detectiesysteem van cruciaal belang, de enige manier om arme en eenzame ouderen op te sporen. Een detectiesysteem is bij voorkeur tweesporig. Een "sociale controle" door de omgeving: kinderen, kleinkinderen, familie, burens, dokter, apotheker, vrijwilligers, mantelzorgers, postbode, seniorenverenigingen, vooral de wijkagent speelt een belangrijke rol in dit detectiesysteem. Dit sociale detectiesysteem moet worden gestuurd door het Sociaal Huis en vergt een gecoördineerde aanpak en een intense informatiecampaagne. Verder de "professionele controle" door Sociaal Huis/OCMW: vergaren van informatie, beoordelen van de toestand, opstellen van een individueel actieplan.

4.2. Armoede of eenzaamheid beginnen niet op 80 jaar, ook "jongere" ouderen kunnen met deze problematiek worden geconfronteerd. De detectie moet op bredere basis worden opgestart. Het is wel een feit dat emotionele vereenzaming vooral vanaf 75 jaar sterk toeneemt.

4.3. Van zodra deze mensen een naam, een gezicht hebben moeten zij individueel worden opgevolgd, individueel worden begeleid. Een individueel actieplan moet worden opgemaakt, een individueel "armoede- en/of vereenzamingsdossier" worden bijgehouden. Een éénmalig bezoek is m.a.w. onvoldoende om de arme of vereenzaamde oudere uit zijn/haar armoede en/of sociaal isolement te halen.

4.4. Een belangrijk en dringend actiepunt in de strijd tegen armoede en vereenzaming is de oprichting van een "centrale ontmoetingsplaats", genre dienstencentrum Veurne of De Panne, trouwens een actiepunt van de Lijst van de Burgemeester voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2012. Dit is "the place to be", waar deze mensen zonder enige schroom "lotgenoten" en uiteraard alle andere categorieën van senioren kunnen ontmoeten, zodat ze opnieuw sociale contacten kunnen leggen, zich kunnen losrukken uit hun sociaal isolement, hun armoedig bestaan buitenspel kunnen zetten. Die ontmoetingsplaats moet ruimte bieden voor het uitoefenen van hobby's, een locatie waar men tegen zeer democratische prijzen iets kan eten en drinken, waar men allerlei cursussen kan volgen (in het kader van levenslang leren), waar men op bepaalde dagen en tegen zeer democratische prijzen naar de kapper kan gaan, zich kan laten verwennen met pedicure, manicure, gelaatsverzorging enz. Kortom een ontmoetingsplaats waar iedereen zich thuis voelt, een ontmoetingsplaats waar iedereen zijn waardigheid wordt gerespecteerd.

In de strijd tegen armoede moet verder worden gestreefd naar meer centralisatie van de hulpverlening, naar een centrale sturing, naar één verantwoordelijke voor de volledige aanpak van het probleem. Het organiseren in of nabij het dienstencentrum van een voedselbedelingspunt, een tweedehandskledingwinkel, eventueel een sociale kruidenier, waar een vooraf aangeduide groep arme mensen aan een goedkoop tarief basisproducten kan kopen, is een piste waar ernstig moet worden over nagedacht. Dit bestaat reeds in andere steden en gemeenten.

Een dienstencentrum moet een laagdrempelige ontmoetingsplaats zijn, het kloppend hart van het seniorengebeuren, een open huis, een bruisende ontmoetingsplaats, een centrum waar ouderen actief worden gehouden. Een jeugdclub voor senioren.

Heyvaert Wilfried
Voorzitter werkgroep Armoede en Vereenzaming